

İKLİM
DEĞİŞİK-
LİĞİNİN
ÇOCUK
İŞÇİLİĞİNE
ETKİLERİ
VE
TÜRKİYE

EğitimİŞ

www.egitimis.org.tr

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ÇOCUK İŞÇİLİĞİNE ETKİLERİ VE TÜRKİYE

Son dönemde dünya genelinde sıklıkla gündeme getirilen birçok plan ve projede yer verilen iklim değişikliği konusunun çocuk işçiliğe etkileri üzerinde yapılan çalışmalar bulunmaktadır. 2023 yılında ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) tarafından iklim değişikliğinin çocuk işçiliğe olan yansımaları¹ incelenmiştir. Bu konuda yeterli çalışmanın bulunmadığı da önemle vurgulanmıştır. Çalışmada özellikle sanayileşmenin dışında tarım sektörünün yaygın bulunduğu ekonomilerde iklim değişikliklerinin derin etkileri konu edilmiştir.

Dünyada artan yoksulluk, iklim değişikliğinin çocuk işçiliğe olan etkisini kanıtlamaktadır. Çünkü iklim değişikliği geçim kaynaklarını, yaşam koşullarını etkilemekte, çok sayıda insanı yoksulluğa itmekte ve sonuçta kırılganlığa daha açık olan kesimlerin durumlarının daha da kötüleşmesinin önünü açmaktadır. Dünya Bankası'na göre iklim değişikliğinin etkisiyle **2030 yılında 32 ile 132 milyon kişi** aşırı yoksulluğa düşebilecektir.

Bu durum birçok kişinin tarım sektöründen diğer sektörler ve çalışma biçimlerine hızlı geçiş yaşayacağını, emek göçünün artacağını ve bu kişilerin ekonomik geçişlere zorlanacağını göstermektedir. Yoksulluğun artışı tetikleyeceği düşünülen iklim değişikliği ile ailelerin temel ihtiyaçları karşılamak için çocuk işçiliğe başvurması ihtimali yüksektir. Hanelerin kısa dönemli yaşadıkları ekonomik şoklarda tasarrufları eritmek ya da borç alımına başvurmak gibi yöntemlerle süreci atlatalmaları mümkünken uzun soluklu ve söz konusu seçeneklerin bulunmadığı durumlarda çocuk işçiliğe başvurma olasılıkları artmaktadır.

Tarım, çocuk işçiliğinin en yüksek olduğu sektör olarak bilinmektedir (**112 milyon tarım işçisi çocuk, çocuk işçilerin %70'i**). Tarım aynı zamanda iklim değişikliğinden de en fazla etkilenen sektördür. Tarımda yağışın bol olduğu yani üretimde pozitif şokların yaşandığı durumlarda çocukların daha fazla çocuk işçiliğe yönelerek okullarını terk ettiği görülmüştür. Kuraklık ya da verimsiz tarım koşullarının olduğu dönemlerde ise çocuk işçiliğinin azalmasına değil, çocukların yerinden edilmesine neden olan bir sürecin yaşandığı ortaya konulmaktadır. Buna göre çocuklar artık tarımda değil, maden sanayi gibi sektörlerde çalışmaya devam edecektir.

Çalışmada dikkati çeken bir başka konu kaynakların kıtlaşmasına bağlı olarak dünya üzerinde çatışmaların artması ve çatışmalar yüzünden çocukların asker olarak görevlendirilmesi ya da başka rollerde yer almasıdır. Yine silahlı çatışmaların etkisiyle yitirilen birçok geçim

¹ İklim Değişikliği ile Çocuk İşçilik Konu Makale, ILO, 2023.

kaynağının, okul, altyapı hizmetlerinin kesintiye uğramasının sonucunda çocukların daha yüksek bir çocuk işçilik riskiyle karşı karşıya kalması olası durumdur.

İklim değişikliğini önlemeye dair geliştirilen politikalar ile mesela kömür madenlerinin kapatılmasıyla çocukların sağlığını ve tehlikeli çalışma alanlarının azaltılması mümkündür. Ancak yapılan politikaların doğru takibinin yapılması ve çocukların kömür madenlerinden başka alanlara ya da daha tehlikeli çalışma koşullarına kaymaları önlenmelidir. Bu duruma yönelik dikkat çeken sektör elektrikli arabaların kullanımının arttırılmak istenmesi ve bu araçlar için kobalt kullanımının yaygınlaşması haliyle kobalt çıkarımında düşük maliyetli çocuk işgücünün kullanılması talebi ön plana çıkabilir.

İklim değişikliğinin çoğunlukla tarıma olan etkisini ele alan çalışmada Türkiye'nin mevcut durumunu açıklama konusunda önemli ipuçları bulunmaktadır.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından en son 2019 yılında açıklanan "Çalışan Çocuk İstatistikleri" verilerine göre 5-17 yaş grubundaki çocukların işgücünde bulunan sayısı 720 bindir. Açıklanan bu sayıda beş yaşında çocuk bulunmamaktadır. 5-17 yaş grubunda çalışan çocukların bu yaş grubundaki çocuklar içindeki oranı %4,4 olarak belirlenmiştir. Çalışan çocukların %34,3'ü eğitime devam etmezken %65,7'si eğitime devam etmektedir. Bu da çalışan çocukların %34,3'ünün eğitimden ayrılmak zorunda kalacak düzeyde yoksulluk çektiğini %65,7'sinin ise zor ve verimsiz şartlarda eğitimine devam ettiğini göstermektedir.

Çalışan çocuklar içinde 5-11 yaş grubunun istihdam oranı %4,4, 12-14 yaş grubunun oranı %15,7 ve 15-17 yaş grubunun oranı %79,7 olmuştur. Çalışan çocukların %45,52'si hizmet sektöründe yer alırken **5-14 yaş grubundaki çocukların %64,1'i tarım sektöründe** çalıştırılmıştır. Ekonomik faaliyetlerde bulunan çocukların çalışma nedenleri sıralandığında ilk sırada "hanehalkının ekonomik faaliyetlerine yardımcı olmak" yer alırken bunu "meslek ve iş için beceri öğrenmek", "hane halkı gelirin katkıda bulunmak" ve "kendini geçindirmek" cevapları takip etmiştir.

Türkiye'de en son açıklanan çocuk işgücü anketinin sonuçları iklim değişikliğinin çocuk işçilik üzerinde yaratabileceği negatif etkilerin gerekçeleriyle paralellik göstermektedir. Türkiye'de 5-14 yaş grubunda %64,1'lik bölümün tarımda çalışması ve çocukların çalışmasındaki en önemli gerekçenin hanehalklarının ekonomik faaliyetlerine yardımcı olmak aile gelirin katkı sunmak cevaplarının ilk dört içinde yer alması, iklim değişikliği ile birlikte tarımda yaşanabilecek verimsizliğin sonucunda çocuk işçilerin başka sektörlere kayması ihtimalini güçlendirmektedir. Türkiye'de 2019 sonuçlarına göre hükümet politikalarının çocuk işçilikle mücadele

kapsamında “Türkiye’de Fındık Hasadında Mevsimlik Tarımda En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi” , “Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi “ ve “Türkiye’de Fındık Hasadında Mevsimlik Tarımda En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesine Yönelik Bütünsel Bir Model” çalışmalarına ağırlık vermesi de çocuk işçilik sorununun tarım sektöründe ön planda olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye’de 2019 yılı verilerine göre çoğunlukla yanına ücretli çalışan almak istemeyen ya da geçim sıkıntısı yaşayan ailelerde çocukların çalışması durumunun ortaya çıkması bir bakıma yoksulluk nedeniyle çocuk işçilik durumunun yaşandığını ortaya koymaktadır. Güncel verisi bulunmayan anketin 2019 yılı sonuçları ve günümüzde yaşanan yüksek enflasyon koşulları dikkate alındığında yoksulluğun derinleştiği ve çocuk işçiliğinin artması yönünde bir değişim yaşandığının düşünülmesi kaçınılmazdır. İklim değişikliğinin etkisiyle birlikte tarımda yaşanabilecek olumsuz koşullar, geçinmek zorunda olan ailelerin çocuklarını başka sektörde istihdama devamlılık konusunda mecbur bırakacaktır. Bu durumun engellenebilmesi için hükümet politikaları ile yoksulluğun ve çocuk işçiliğinin önüne geçilmelidir. Özellikle de iklim değişikliği ile mücadelenin yeni teknolojileri gerekli kılması ve bu alanlarda başlayacak yatırımların düşük maliyet amacıyla çocuk işçiliği ve tehlikeli çalışma ortamlarını yaratmasına izin verilmemelidir.

Sonuçta yoksulluğun yüksek olduğu ülkeler iklim değişikliğinin etkisiyle geçim kaynaklarını yitirerek daha fazla yoksullaşmayla karşı karşıya kalacaktır. Yoksul ailelerin sayısının artması ya da yoksul olanların daha fazla yoksullaşmasında beklenen sonlardan biri çocukların eğitim hayatına son vererek, güvencesiz işlerde çalışması olacaktır. Aynı tehlike ile karşı karşıya olan Türkiye’de de hem mevcut çocuk işçiliği hem de iklim değişikliğinin yaratacağı çocuk işçiliğindeki artışı engelleyebilecek tek sorumlu ve güç devlettir. Devletin bu gücünü kullanarak en temel sorunlarımızdan biri olan geçim gücünden kaynaklı eğitime devam edemeyip çalışan çocukların eğitime devam etmesini sağlaması ve muhtemel iklim değişikliği etkilerine karşı şimdiden kalıcı önlemler alması şarttır.

Hazırlayan:

Dr. Burcu DOĞAN

Araştırma ve Raporlama Uzmanı

Kaynakça

ILO, (2023). “*Issue Paper On Child Labour And Climate Change*”, (Eriřim tarihi: 8 Aralık 2023).

Kaynak:

file:///C:/Users/Pc/Downloads/Issue%20paper%20on%20child%20labor%20and%20climate%20change.pdf

TÜİK, (2020). “*Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2019*”, (Eriřim Tarihi: 10 Aralık 2023). Kaynak:

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuk-Isgucu-Anketi-Sonuclari-2019-33807>